

Z LUTKO DO BRALNE PISMENOSTI / Katja Požar, dipl. vzg. / Vrtec Sežana

UVOD

Pri nas se v zadnjih letih vedno bolj uveljavlja vključevanje lutk kot metoda dela za doseg kurikularnih ciljev. Lutka je namreč odličen medij za komunikacijo med vzgojiteljem in otrokom oziroma med otroki samimi, saj združuje skoraj vse discipline, pomembne za otrokov razvoj, kot so zaznava, razumevanje, gibanje, govor, sodelovanje z okoljem (Majaron 1998). In se posledično odraža na kognitivnem, emocionalnem in socialnem področju.

V svoji delovni praksi sem tudi sama spoznala, kako pomembna je lutka za otroke. Otroci, ki doživijo uspeh pri kreativnem lutkovnem ustvarjanju, pridobijo samozaupanje tudi na drugih področjih. V vrtcu si prizadevamo, da bi po svojih močeh in v skladu z občutkom odgovornosti, otrokom nudili pogoje za rast in razvoj, v katerih bi otroci doživeli zadovoljstvo, uspeh in srečo.

Vzgojitelju pomaga pri integraciji otroka v skupino. Za otroka je odhod v vrtec pomemben korak, korak iz družine v organiziran zunanji svet. Otrok spozna nove ljudi, odrasle in otroke. Prilagaja se novemu bioritmu, drugačni prehrani, zahtevam in pravilom skupine. V družini je v središču pozornosti, v oddelku je samo eden v skupini. Otrok se nekaterim spremembam hitro prilagodi, nekaterim težje (Praper 1992). Ko odrasli odgovarjajo na otrokove potrebe, želje in odpravljajo neugodje, tkejo niti zaupanja in vdanosti. Ta varen in vdan odnos pomaga skozi življenjske stiske (Novak 1996). Vsem staršem ob vstopu otroka v vrtec priporočamo, da imajo ob sebi vedno priljubljeno igračo (plenico, odejo, oblačilo), saj se tako počutijo pomirjeno in varno.

Lutka zmore vse, česar človek ne. Lutke so za otroke privlačne, imajo moč in energijo, ki jo zmorejo le one. Lutka, ki jo otrok oživilja, bo prepričljiva in zares

oživljena le, če ji bo otrok vdahnil tri nivoje stilizacije – vizualno, glasovno in gibalno (Korošec 2006/07).

S pomočjo lutke otroci lahko razvijajo sposobnosti za reševanje problemov, izboljšajo fino motoriko, izboljšajo sposobnosti poslušanja, se naučijo sprejemati in dajati ideje, opazovati svet z vsemi čutili, delo ovrednotiti, sprostiti strahove na sprejemljiv način, razvijati socialno-interakcijske spretnosti.

Izpostavimo lahko šest različnih vrst dejavnosti z lutko, ki se odvijajo v vrtcu: spontana igra z lutko, pripovedovanje z lutko, pogovarjanje skozi lutko, učenje in poučevanje z lutko in izdelava lutke.

- Spontana igra z lutko: gre za obliko simbolne igre, ko se otrok sam sproščeno in svobodno pogovarja z lutko, se igra z več lutkami hkrati in med igro spreminja vloge, lahko sta v interakciji dva otroka vsak s svojo lutko, lahko je več otrok, v lutkovnem kotičku, za mizo, pri ogledalu.
- Priprava prizorov z lutko: je dejavnost pod vodstvom odraslega, ki s tehnikami kreativne drame usmerja otroke k pripravi prizorov z lutko na osnovi zgodbe, poezije, glasbe, realnega življenja ali domišljije. Otrok se prosto giblje po prostoru in raziskuje gibanje svojega telesa.
- Pripovedovanje z lutko: vzgojitelju ponujajo možnost za kreativno interpretacijo in ustvarjanje magičnega sveta za in z otroki. Gre za pripovedovanje zgodb z lutkami. Otroci se vživijo v lutkovne junake, jih spodbujajo, sprašujejo in like globlje doživijo.
- Pogovarjanje skozi lutko: temelji na socialnem in emocionalnem razvoju otroka. Komunikacija skozi lutko pomaga razvijati otrokove verbalne sposobnosti. V večkratni in kontinuirani igri z lutko se bo lažje izražal in razumel sebe. Lutka je vedno dobrodošla – ljubljenska skupine, ki se ji otroci lažje zaupajo

in je z njimi vedno in povsod. Lutka je senzibilna poslušalka, nežna z otrokom, ne obtožuje in ne graja. Če gre lutka – ljubljenska skupine h komu na dom, je s tem narejena povezava med vrtcem in domom.

- Učenje in poučevanje z lutko: vzgojitelj ob lutkah in z njimi posreduje informacije na zanimiv in vznemirljiv način, otroci pa se ob izdelavi in igri z lutko učijo celostno.
- Izdelava lutke: že sama izdelava otroku nudi možnost za projekcijo čustev, želja in misli. Pri mlajših otrocih ni pomembno, kako lutka izgleda, pomembno je, da otrok verjame, da je naredil slona, čeprav mu ni nič podoben. In mi smo mu dolžni verjeti in sprejeti njegovo kreacijo (Korošec 2006/07).

PROJEKT BIBA NA OBISKU

V šolskem letu 2012/13 smo si za prednostno nalogo Vrtca Sežana zastavili cilj Bralna pismenost – usposabljanje vzgojiteljic za ustvarjanje spodbudnega učnega okolja za razvoj sporazumevalnih zmožnosti in porajajoče se pismenosti. Porajajoča se pismenost je postopen in dolgotrajen proces, ki zajema večji del predšolskega obdobja. To je čas v razvoju med najzgodnejšo pismenostjo (otrok čečka in se pretvarja, da bere) ter poznejšim branjem in pisanjem v šoli. Elementi porajajoče se pismenosti izhajajo primarno iz otroka (sposobnosti in spretnosti). Nanje ima močen vpliv okolje, še posebej družina. Predopismenjevanje je faza procesa za pridobivanje funkcionalne pismenosti, ki se neformalno začne v predšolski dobi. Nadaljuje se formalno, načrtno in sistematično s šolanjem in doseganjem standardov. Otrokovi dosežki na področju pismenosti so rezultat njegovega samoiniciativnega odkrivanja in raziskovanja pismenosti v okolju (Baloh 2013).

Tako kot otroci morajo tudi starši znotraj programov spoznati pomen sodelovanja prevzemanja odgovornosti, kako se odzivati na neželena

vedenja, učinkih bolj ali manj ustreznih odzivov.

Starše sva o projektu Biba na obisku seznanili in jih povabili k sodelovanju na prvem roditeljskem sestanku. Starši so bili nad projektom navdušeni in pripravljani sodelovati.

Zakaj sva s sodelavko izbrali Bibo? Biba spada med ročne lutke in njena prednost je v tem, da se zaradi njene velikosti igrajo z njo tudi najmlajši otroci. Narejena je iz blaga kot roka-vica. Sestavlja jo glava, na kateri sta dva žepka, v katera vtaknemo kazalec in sredinec, iz česar nastaneta premi-kajoča se rožička.

Za tematski sklop sva izbrali slikanico Biba buba baja Mire Voglar, in sicer zaradi primerne vsebine za otroke prvega starostnega obdobja in nazornih ilustracij, ob katerih lahko otroci prepoznajo vsebino.

Otroci se v tej starosti radi in veliko igrajo s plišastimi igračkami, zato sva za motivacijo izbrali ročno lutko Bibo (skrita v vreči), ki je pri njih vzbudila pozornost in jih pritegnila v nadaljnje dejavnosti. Biba je otroke pozdravila, starejši so ji odgovorili: »Dan!«, mlajši so jo gledali in pobožali. Prvi stik z bibo je tako pri starejših otrocih spodbudil verbalno komunikacijo, pri vseh pa tudi neverbalno, ko so jo pobožali. Z njo so spoznali bibarijo Biba raja. Najprej sem najavila pisateljico in ilustratorico ter nato prebrala vsebino tako, da je bila slikanica obrnjena proti otrokom.

Pomočnica vzgojiteljice je melodijo pesmi zaigrala na flavto in nato sva pesem zapeli. Biba jih je povabila, da se skupaj poigramo. Otroci so se držali za roke, predvsem starejši so želeli držati Bibo zato smo se dogovorili za vrstni red. Ob plesu sva peli, otroci so pripevali, se skrili, Biba pa jih je iskala in ko jih je našla, veselja ni bilo konca. Želeli so si še, zato sva jim vedno ustregli. Otroci so bili veseli lutke in starejši otrok jo je poimenoval Biba Baja. Slikanico sva skozi teden otrokom večkrat prebrali. Potem sva vsebino ob ilustraciji obnovili in otrokom postavljali vprašanja: kako

je ime Bibi, kaj dela Biba, kdo je v krogu, kaj počne muc, kje je Biba. Konec tedna so starejši otroci že usvojili nekaj besed in potek bibarije. Otroci so začeli ponavljati besede: biba, baja, pleše, sem, ena, buci, buc, muc, ni. Otroci so se tudi neverbalno izražali: prijeli so se za roke (dva, trije, štirje, pet), hodili v krogu v eni smeri – najprej ob najini in Bibini pomoči, kasneje z Bibo in sami; eni so se ulegli na tla, drugi so klečali in skrili obraz, pokazali, kako se muc prebudi in pretegne, mahali z roko, Bibe ni.

Naslednji teden je Biba Baja prinesla otrokom plastificirane ilustracije slikanice Biba buba baja in ostalih, ki smo jih v naslednjih tednih še spoznali ter jih skupaj nalepili v višini otrokovih oči. Ko smo postavili ilustracije, so si jih otroci ogledovali in za že znano rekli: »Še, še!«

Otroci so z bibo Bajo spoznali še pet bibarij *Kako se biba umiva?*, *Dežek pada*, *Nagajiva biba*, *Biba torto meša* in *Medved stopa*. Biba jih je božala, objemala, jim prepevala, z njimi plesala, se umivala, se jim skrivala, kuhala, smejala, sprehajala in z njimi počivala na ležalnikih.

Otroci so pri igri z njo vedno uživali in se nanjo tudi močno navezali.

Družine sva v projekt vključili tako, da je Biba za dva ali tri dni obiskala tudi vsako

družino. Poleg lutke sva v ta namen izdelali tudi dnevnik Bibinih obiskov.

Vanj je družina zapisovala doživetja otroka in celotne družine z Bibo ter nalepila fotografije dogodkov. Vsakokrat, ko se je dnevnik vrnil v skupino, je otrok, pri katerem je bila Biba na obisku, predstavil svoja doživetja. Trije starejši otroci so sami predstavili doživetja, ostali z našo spodbudo in pomočjo. Starši so z veseljem in navdušenjem sodelovali. Nekaj staršev nama je tudi povedalo, da so se med obiskom lutke tudi sami počutili kot otroci. Večina pa je opazila, da so njihovi otroci napredovali na področju govora, ki se je kazal v količini pripovedovanja in novih besed. Za Bibo so skrbeli tudi dedki, babice, pradedki, prababice, bratci, sestrice. Povedali so nam, da je Biba na otroke naredila močan vtis in da otroci nenehno govorijo o njej.

Sodelovanje med vrtcem in starši moramo vedno jemati z več vidikov. Prvi vidik je socializacijski vidik, saj je po mnenju Lepičnik Vodopivec (1996) vstop v vrtec za otroka prvi prehod iz znanega socialnega okolja v neznano socialno okolje, in je sodelovanje med vrtcem in starši nujno. Drugi, ker je sodelovanje med vrtcem in starši tudi pomemben dejavnik kakovosti predšolske vzgoje v vrtcu, s katerim ustvarjamo partnersko skrb za otrokov razvoj (Vonta 2009). In tega se v vrtcu Sežana močno zavedamo.

Ob koncu šolskega leta sva izvedli zaključno skupno srečanje s starši na temo bralne pismenosti. V igralnici so se starši z otrokom dogovarjali, kakšno Biba bodo izdelali. Šivali, lepili, rezali so predvsem starši. Otroci so starše vodili in usmerjali z željami. Vsak otrok je vedel, katera je njegova Biba. Bibe so bile na razstavi teden dni, nato so jih otroci odnesli domov.

VREDNOTENJE PROJEKTA

Otroke sva spodbujali k verbalizaciji, tvorbi novih besed, odzivu na pozive in odgovarjanju na vprašanja. Otrok je poslušal branje in pripovedovanje bibarij, razvijal neverbalne komunikacijske spretnosti; razvijal jezikovne zmožnosti (artikulacijo, besednjak, komunikacijo); opazoval, gledal in se vključeval v ples z Bibo; se likovno, plesno in gibalno izrazil; se s pomočjo knjige in plastificiranih ilustracij igral in »bral«; spoznaval vlogo simbolov in pisnega jezika. S pomočjo izbranega medija slikanice sva vplivali na otrokov razvoj porajajoče se pismenosti, saj sva mu omogočali in spodbujali, da sodeluje v komunikacijskem procesu, seveda v obsegu njegovih zmožnosti. Z načrtovanimi dejavnostmi (skupno branje odraslih in otrok ter dejavnosti s knjigami, simbolna igra in socialne interakcije) sva vplivali na otrokov besednjak, izražanje ter vključevanje v komunikacijo med otroki in odraslima.

Izkoristili sva vsako zanimanje otroka, naj bo to v jutranjih urah, pred kosilom, po počitku ali pa katerem koli delu dneva.

Otroci so skozi projekt pridobili na večini področjih, saj so se med seboj prepletala in dopolnjevala. Cilji, ki so bili doseženi, so bili izbrani iz *Kurikuluma za vrtce* (1999).

Področje jezika

- poslušali so sovrstnika pri pripovedovanju doživetij z Bibo;
- izražali so se z gibi telesa in kretnjami;
- uživali in zabavali so se ob rimah, zgodbicah, besednih igrah ter pri tem doživljali zvočnost in ritem;

- razvijali predbralne sposobnosti in spretnosti;
- spoznavali so besedo, knjigo kot vir informacij.

Področje umetnosti

- doživljali in spoznavali so umetniška dela ter umetnost kot del družabnega in kulturnega življenja;
- izražali so se v različnih umetniških jezikih, dramskem, plesnem, likovnem, glasbenem.

Področje gibanja

- otroci so razvijali prstne spretnosti oz. fino motoriko;
- usvajali so osnovne načine gibanja;
- usvajali so osnovne prvine ljudskih rajalnih in drugih plesnih iger.

Področje družbe

- otrokom smo omogočili razvijanje sposobnosti za vzpostavljanje, vzdrževanje in uživanje v prijateljskem odnosu z enim ali več otroki.

Področje matematike

- spoznavali so prostor, njegove meje;
- zaznavali so prirejanje 1-1.

ZAKLJUČEK

Lutka je vzgojiteljici pomemben partner pri delu ali drugače – koristen in učinkovit vzgojni pripomoček, ki prinaša neprecenljive izkušnje. Ves čas je izhodišče načrtovanja dela kurikuluma, ki ga vzgojiteljice natančno upoštevajo. Kurikulum, značaj lutke, lutkin prihod v skupino, nato pa tedni, meseci prijetnega druženja, učenja in raziskovanja – otrok, vzgojiteljice in lutke. Ta postane nekakšna »zarota« skupine, ki otroke in vzgojiteljico še bolj zbliža (Korošec 2006).

Lutka nam daje neizčrpno in raznoliko zalogo idej, ki jih nudi vsakodnevno življenje otrok. Pri tako pomembni vlogi, kot sta vzgoja in izobraževanje, nam je lutka v veliko pomoč.

Literatura

Baloh Barbara (2013) *Pristopi k razvoju pismenosti v predšolskem obdobju, študijsko gradivo iz seminarja*. Sežana: Vrtec Sežana.

Korošec Helena (2006/2007) *Lutke – otrokov vsakdan v vrtcu in šoli*. Gradivo s predavanj. *Metodika lutkovne, dramske in filmske vzgoje*. Koper: Pedagoška Fakulteta.

Kurikulum za vrtce (2008) Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Lepičnik Vodopivec Jurka (1996) *Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati*. Ljubljana: Misch, Oblak in Schwarz.

Majaron Edvard (2002) *Lutka naša vsakdanja pomočnica*. V H. Korošec in E. Majaron (Ur.), *Lutka iz vrtca v šolo*, str. 59–64. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Miličinski Jana (1985) *Lutkovne igrice*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Novak Majda (1996) *12 zlatih pravil vzgajanja*. Ljubljana: Slovenski sklad za zdravje otrok, Slovensko zdravniško društvo.

Praper Peter (1992) *Tako majhen pa že nervozen*. Nova Gorica: Educa. *Strokovni tim porajajoče se pismenosti Vrtca Sežana* (2014) *Zloženska bralna pismenost*.

Vonta Tatjana (2009) *Organizirana predšolska vzgoja v izzivih družbenih sprememb*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.